

ЗБЕРЕЖЕННЯ ВОДНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ – ПИТАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Сьогодні природоохоронні громадські організації стурбовані проблемами хижацького використання водних ресурсів, забруднення побутовими та промисловими скидами, неналежного державного контролю у галузі водокористування.

Про це говоримо з головою Всеукраїнської екологічної ліги Тимочко Тетяною Валентинівною.

Тетяно Валентинівно, Всеукраїнська екологічна ліга багато років поспіль здійснює діяльність у сфері збереження та охорони водних ресурсів України. На подолання яких проблем спрямовані зусилля Ліги сьогодні?

Дійсно, Всеукраїнська екологічна ліга протягом 20 років своєї діяльності вивчає та аналізує проблеми водних ресурсів України й розробляє можливі шляхи їх розв'язання. Осередки Ліги проводять громадський моніторинг та здійснюють оцінку стану забруднення водного фонду по всій території України. Особливу увагу ми приділяємо стану підземних і поверхневих вод, проблемам забруднення водних об'єктів, оскільки більшість з них зараз перебуває у кризовому стані, антропогенному навантаженню на джерела питного водопостачання й вивченню негативного впливу на довкілля, життя і здоров'я людей.

Значні зусилля ми спрямовуємо на поширення інформації про стан водних ресурсів. Проводимо наукові конференції, круглі столи, громадські слухання. Працюємо з усіма верствами населення, з особливою увагою до дітей і молоді.

Наші заходи спрямовані на формування екологічної свідомості, ощадливого споживання водних ресурсів, розширення участі громадськості у формуванні та реалізації державної водної політики, припинення діяльності, яка загрожує екологічній безпеці водних об'єктів, природному середовищу та здоров'ю громадян України.

Сьогодні надзвичайно гострими проблемами, на подолання яких спрямована практична діяльність Всеукраїнської екологічної ліги, є проекти з будівництва малих ГЕС на річках України.

Які Ви бачите негативні наслідки будівництва ГЕС?

Будівництво ГЕС на річках України призводить до негативних екологічних наслідків, зокрема: замулення дна річок; вилучення земельних ділянок під водосховища; підвищення рівня ґрунтових вод і заболочення

територій поблизу пристанційних водосховищ; затоплення родючих заплавлених земель; зміна природного гідрологічного режиму річки та локальних кліматичних умов; зменшення чисельності об'єктів рослинного та тваринного світу, зокрема зникнення популяцій багатьох видів іхтіофауни.

Саме через такі катастрофічні наслідки для екосистеми річок ВЕЛ виступала проти будівництва Дністровської, Канівської й Ташлицької ГАЕС, що передбачені Програмою розвитку гідроенергетики України до 2026 року, яка була розроблена без урахування думки громадськості та експертів у сфері охорони довкілля.

Плановане будівництво каскаду шести ГЕС у верхній течії Дністра вироблятиме лише 0,1% від загального енергобалансу країни. Натомість, буде вилучено з сільськогосподарського виробництва 100-130 тис. га родючих ґрунтів, зменшено водність Дністра в середній та нижній течіях, порушено екосистеми об'єктів ПЗФ, втрачено популяції багатьох червонокнижних видів, створено загрозу для вразливих гірських екосистем та прибережних захисних смуг. Примусове переселення людей призведе до грандіозних економічних, соціальних та морально-психологічних втрат.

**Забруднення акваторії Дніпра
(м. Київ)**

Чому, незважаючи на економічний спад останніх років та вимушену зупинку виробництва у зв'язку з окупацією частини території України, промислові підприємства продовжують скидати великі обсяги забруднених або недостатньо очищених стоків?

Протягом 2014-2016 рр. повернення зворотних вод у водні об'єкти коливається від 6,5 до 8 млрд м³ за рік, з яких 3-4 млрд м³ – неочищені або недостатньо очищені за статистикою, яку надають підприємства комунального, промислового та сільськогосподарського секторів. Їхню інформацію ніхто не перевіряє. І я впевнена, що обсяги забруднення є значно більшими.

Крім того, є підприємства, установи, приватний сектор, які не надають статистичних даних. Додаткове навантаження на річки створюють скиди дощової каналізації великих і малих міст, в які, крім дорожніх стоків, деякі приватні підприємства зливають хімічні речовини, а автозаправні станції – відпрацьовані автомобільні оливи.

Незаконне добування піску на Дніпрі

Вздовж прибережної смуги знаходиться приватна забудова, котеджі, санаторії, бази відпочинку, що скидають комунальні стоки просто у водні об'єкти.

Чому держава не реагує ?

Ніхто в правлячих колах України не розглядає річки як природну екосистему. Різні міністерства й відомства, а тим більше бізнес-структури, планують свою діяльність без урахування потенційних можливостей водних ресурсів.

Більшість річок України втратили здатність до самовідновлення. Великі обсяги зворотних стічних вод від комунального господарства та промисловості забруднюють річки. У критичному стані перебувають малі річки та притоки басейну Дніпра, де щороку ускладнюється санітарно-епідеміологічна ситуація, збіднюється біологічне різноманіття.

Що можна зробити? Є приклад – Європа. Кілька десятиліть тому Дунай називали стічною канавою Європи. Але зараз в будь-якому місці, де тече Дунай, можна отримати задоволення від чистої води, можливості купатися та рибалити.

Як це відбувалося? Представники європейських країн зібрались і сказали: «Досить!». Вони поклали край скиданню забруднюючих речовин від підприємств і сформулювали правило для бізнесу: «Або ви робите очисні споруди і замкнене водокористування, або ви не будете працювати».

Велику роль відіграло запровадження комплексу заходів, зокрема й законодавчих. Водна рамкова директива ЄС передбачає басейновий принцип управління. Відповідно до нього створено басейнові ради, де представлено всі населені пункти, розташовані за течією річки. Рішення ухвалюються, по-перше, в інтересах річки, по-друге, в інтересах усіх водокористувачів. Міста у верхній течії не можуть скидати забруднюючі речовини тим, хто

знаходиться нижче, вони також не можуть забирати більше води, ніж ту кількість, яка дасть змогу останньому містечку за течією цієї річки теж мати воду. На відміну від Європи, в Україні рішення ухвалюються за галузевими та бізнесовими інтересами. Маю велику надію, що запровадження Водної рамкової директиви ЄС в українському законодавстві змінить ситуацію. Але потрібно підготувати та затвердити цілий перелік законодавчих і нормативних актів. І головне – має бути сформована нова державна водна політика, яка буде базуватися на засадах збереження природних екосистем та збалансованого природокористування.

Останнім часом збільшилася увага не тільки екологів та фахівців, а й звичайних мешканців до екологічних проблем Дніпра. Чим це зумовлено?

Експерти та активісти Всеукраїнської екологічної ліги неодноразово вказували на екологічні проблеми Дніпра – найбільшої водної артерії України. Влітку цього року ми стали свідками небувалого цвітіння Дніпра, що перетворило воду річки на зелену та слизьку рідину. Інтенсивність розмноження водоростей пояснюється не тільки високою температурою повітря, а й критичним техногенним впливом на річкову екосистему.

Нині в Україні масово застосовують мийні засоби на основі фосфатів. Щодня у природне середовище потрапляє 70-75 тис. т фосфатів, силікатів та інших отруйних речовин.

Більшість країн світу давно відмовилися від застосування фосфатних мийних засобів, що завдають великої шкоди не лише довкіллю, а й здоров'ю людей, призводить до ослаблення захисних функцій шкіри й потрапляння в лімфатичну та кровоносну системи людини небезпечних компонентів.

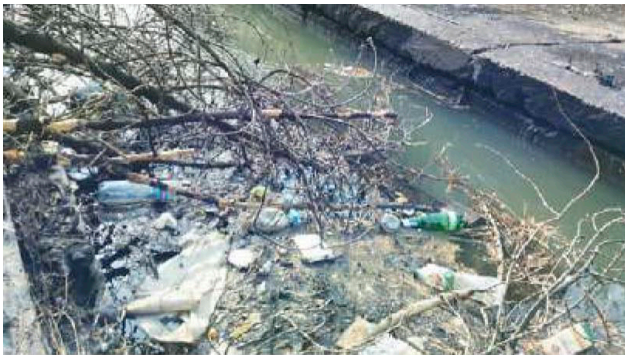

Всеукраїнська екологічна ліга, починаючи з 2011 року, двічі готувала й подавала через народних депутатів України проект Закону України «Про заборону ввезення і реалізації на території України мийних засобів на основі фосфатів та поверхнево-активних речовин для мийних засобів, які не відповідають вимогам ЄС». На жаль, законопроект і досі не прийнято, а водні ресурси України зазнають нищівного впливу.

Через численні дамби, водосховища та греблі гідроелектростанцій змінився гідрологічний режим Дніпра, річка втратила природну інтенсивність течії. Це спричинює не лише «цвітіння» води. Спостерігається катастрофічне обміління акваторії Дніпра. Наприклад, у межах Києва виявлено 56 мілин, ділянка річки між мостами «Метро» й «Патона» настільки обміліла, що з води вже визирає новий «острів». Головна водна артерія країни фрагментується, змінює русло внаслідок інтенсивного добування піску, що часто здійснюється за відсутності спеціальних дозволів на користування надрами. Дії громадськості у сфері боротьби з такою незаконною діяльністю є недостатніми, а вплив правоохоронних органів – безрезультатним.

Безсистемна забудова заплавл річок у межах прибережних захисних смуг призводить до знищення природних нерестовищ, заплавлних лук і проток.

Кілька років тому виникла проблема прогресуючого розростання водяного горіха, яким вкрито близько 14 км² Київського водосховища. Така ситуація спричинила зменшення кисню у воді, затінення водної акваторії.

**Забруднення та захаращення
приток Дніпра – річок Либідь
(м. Київ) та Рось (м. Богуслав)**

Восени вся маса горіха опускається на дно і там гниє. Це стає причиною зимової задухи, під час якої гинуть тисячі особин риби.

Проблеми Дніпра потребують негайного розв'язання, запровадження комплексних заходів щодо відновлення екосистеми річки.

Які, на Вашу думку, заходи потрібно здійснити для розв'язання зазначених проблем?

Необхідно, перш за все, реформувати всю водогосподарську галузь, розділити й відокремити функції водної політики, регулювання, контролю та господарської діяльності.

Розпочати впровадження в Україні засад Водної рамкової Директиви ЄС.

Потрібно посилити державний контроль та нагляд за скидами промислових та житлово-комунальних підприємств і дотриманням ними природоохоронного законодавства. Здійснити інвентаризацію об'єктів господарювання в межах встановлених водоохоронних зон та прибережних захисних смуг і в обов'язковому порядку підключити ці об'єкти (за їхній рахунок!) до каналізаційних мереж.

Варто відновити екологічні паспорти малих річок та здійснювати моніторинг водних об'єктів та питної води.

Необхідно розробити Національну програму будівництва та реконструкції очисних споруд з використанням новітніх технологій очищення стічних вод з фінансуванням на засадах державно-приватного партнерства.

Заборонити будівництво на землях водного фонду.

Створити муніципальні фонди, в які будуть відраховуватися кошти від кожного квадратного метра новозбудованих площ в населених пунктах для реконструкції та модернізації очисних споруд і каналізаційних мереж.

Необхідним є удосконалення чинного законодавства України у сфері охорони та управління водними ресурсами, зокрема: запровадження нової редакції ДСанПіН «Гігієнічні вимоги до якості води питної, призначеної до споживання людиною», але які з 2010 року не введено в дію; ухвалення Закону України «Про заборону ввезення і реалізації на території України мийних засобів на основі фосфатів», проект якого розробили експерти Всеукраїнської екологічної ліги.

При цьому всі заходи для поліпшення водної політики мають базуватися на засадах збалансованого розвитку України.

***Інтерв'ю записав
Владислав Поліщук (докладніше на <http://ecoleague.net>)***